

Стефан Маринов – българският отговор на безвремието

„...замислям се над карнавала, в който е въвличен целият народ. Всеки прекрасно знае, че животът, който живее, е един долен маскарад, но на никой и през ум не му минава мисълта да се изправи и да каже: „Живков, я не се правете на шантав!“

Ст. Маринов, 1982 г.

Всред зеещата празнота в полето на неприкритото, изобличително дръзко художествено противопоставяне на комунистическия режим стои съвсем самотно една оригинална фигура. Пред нас, късните съзерцатели, тя блещука и прелива, приемайки черти от образа ту на Гаргантюа, ту на Швейк, ту на Иван Чонкин, ту на вечния борец за правото на слабия Дон Кихот де ла Манча.

Това лято се навършват 12 години от неизяснената до край смърт на моя дългогодишен

Милен РАДЕВ
Сряда, 25 Март 2009 02:00

съсед и учител, на мислителя, писателя и физика, но преди всичко – на добрия, ведър, остроумен, талантлив, смел и неординарен човек – така рано отишлия си Стефан Маринов.

В края на 80-те, началото на 90-те години, когато получих екземпляр от нея, една от неговите книги ми стана настолна (по-точно е да се каже, въввдjobbна, напложна, речитативна и декламаторна). Това бе уникалният за нашата литература *политически епистолярен роман*

„Изыди, сатана!“ според поставеното от автора на руски заглавие. Самото използване на руския, а и подзаглавието на книгата – „Откровения в заявлениях“ са програмни: сборникът съдържа писма и заявления на автора до институции и лица в България от 1971 до 1983 година, а текстовете в нея съзнателно и избирателно са писани от него на поне шест езика. Virtuozната игра не с

езика

, а с

езиците

е стилистичен похват, който наред с политическите и общочовешките теми на текста и същностно го издига на нивото на най-доброто, което познавам в достъпната ми европейска литература.

Стефан Маринов е роден през 1931 г. в София и изживява българската част от живота си в родната си къща на някогашната улица „Журналист“, днес „Елин Пелин“ в Лозенец. Семейството е старо, артистично-интелектуално, с леви политически възгледи. Той завършва Военноморското училище във Варна и се дипломира като физик. Пътува по море, постъпва на работа във Физическия институт на БАН.

В детските ми спомени от края на 60-те години го виждам винаги тичаш, (за да не губи време, той почти не ходеше с нормална крачка), често в анцуг и гуменки, с тенис ракета в ръка. Не съм и знаел тогава за грижите му, намерили израз в писмата от сборника. По онова време в махалата вече му се носеше славата на чуждак – в СССР в онези години са използвали за хора като него термина „дисидент“. Прагматичният българин употребява вместо това нарицателните „шантав“, „перко“, „откачен“ ... Започна да отсъства за по-дълго, дочу се, че е изпращан принудително в Психиатрията.

По-късно уточних, че като пацифист по убеждение още през '62 година той издава в София първия самиздатски вестник „Ядец“ и разпространява по собствени думи 20-30 бройки „сред познати и непознати“. През 1966 г. е обвинен пред съда за публично разгласяване на отказа си да сътрудничи на разузнаването и за писмо до министъра на отбраната, с което отказва да служи в бъдеща термоядрена война и му връща офицерските си пагони. Прокурорът заявява, че за тези престъпления би могъл да иска смъртна присъда или 20 години затвор. След медицинска експертиза, обявяваща го за параноик, Маринов е затворен в Психиатрията.

Седем месеца по-късно е освободен. БАН го отчислява от научна работа и го

Милен РАДЕВ
Сряда, 25 Март 2009 02:00

трудоустроява като преводач в Института. През 1974 година след редица остро критични и бликащи от ирония, сарказъм и жизнена правда писма до научни институции и до самия Ангел Балеви, по искане на централното ръководство на БАН, Стефан Маринов отново е въдворен принудително в Психиатрията.

От тук той успява да избяга и да влезе в Американското посолство, където иска да връчи протест за нарушаване на човешките му права. Вместо това служители на посолството извикват милицията и безучастно позволяват на двама цивилни агенти на ДС да пребият Стефан Маринов във вестибюла, на американска територия и да го извлекат вързан от там.

Като физик е привърженик на Нютон и стига до извода, че „пространството и времето са абсолютни“. Анализира и критикува в няколко свои фундаментални книги (издадени по-късно на Запад) теорията на относителността на Айнщайн. Най-общо казано, Маринов твърди, че „принципът на относителността е неверен, че скоростта на светлината не е постоянна, и че скоростта на земята спрямо абсолютното пространство може да бъде измерена“. За физическия академичен свят до ден днешен това се равнява на богохулство. В дома си на ул. „Елин Пелин“ Стефан Маринов устройва Лаборатория за фундаментални физически проблеми, а през пролетта на 1977 г. свиква сам Международна конференция по абсолютното пространство и време във Варна, на която кани познати физици от цял свят.

Реалността се преплита с абсурда: КДС започва масирана кампания за осуетяване на конференцията. По тяхно настояване Стефан Маринов разпраща писма до всички заявили пристигането си учени с препоръчаното му от МВР нелепо обяснение, че конференцията се отлага поради очаквано земетресение в района на Варна. Скоро след това той е екстрадиран в Белгия. Известността му вече в чужбина и разгласяването на неговия случай стават фактор, накарал режима да се откаже от вътрешна разправа с дисидента.

В чужбина Стефан Маринов се установява в Америка, после се премества в Италия, в Австрия. Емигрантската му съдба не е от леките – издържа се с физическа работа, но не като физик, а например като коняр в графско имение. Сам се прехранва от зеленчуковата си градина. Не спира заниманията си с теоретична физика, пише и издава в собственото издателство „Изток – Запад“ философски и физически трудове, посвещава много усилия на търсенията си в областта на генератори на свободна енергия, завършва фундаменталния си петтомен труд „Класическа физика“. В Генуа издава обемистия том „Теория на политическата икономия“. През годините общува с известни политически емигранти от соцлагера на Запад като Буковски, Горбаневская, Пеликан, Белоцерковски, Максимов. Участва в акции на протест и в защита на Андрей Сахаров. През 1980 г. най-сериозно планира самоzapалването си пред съветското посолство в Париж в знак на протест срещу затварянето на колежата-физик Юрий Орлов в съветски затвор, но френските власти го арестуват своевременно, пребиват го и го изхвърлят в Италия.

Не са му спестени горчиви разочарования. Постоянно депортиран като бунтарски и

Милен РАДЕВ
Сряда, 25 Март 2009 02:00

непокорен дух между Австрия, Италия, Франция, Стефан Маринов няма кой знае какви илюзии за склонността на западния политически елит на отстъпки пред източния комунизъм в духа на популярното тогава „размразяване“ и „намаляване на напрежението“. За емигрантските издания и западните радиостанции Маринов е непредсказуем чудак, при това деклариран привърженик на идеалния комунизъм с християнски черти, неприемлив автор, който съвместява безпроблемно възхищението си пред Исус Христос със своя изявен атеизъм.

Най-забележителната работа на Стефан Маринов в емиграция за мен е романът в писма „Изыди сатана“. Първото издание е през 1982 г. в Грац. В книгата си включва своята десетилетна кореспонденция с различни институции в България и чужбина, но главните му адресати са два „Ангела“ – академик Ангел Балевски – неговият главен „шеф“ от БАН и полковник Ангел Гогов, заместник на небезизвестния Мирчо Спасов – зам. началник на отдел „Паспортен“ на МВР.

Безсмислено е да се прави опит за преразказ или да се описва съдържанието на тази несравнима с нищо в нашата литература книга. Тя просто трябва да се прочете. Нейното време ни най-малко не е отминало, напротив, тя е насъщна и за днешния ден след 20 години изтерзан преход. Всяко писмо в нея е вулкан от идеи, остроумие, сатира, от унищожително-интелигентна критика на системата. Най-дълбоки мисли са поднесени в игриво-разговорен, понякога вулгарен стил, на места лирично-извисено, на ръба на патетичността. Авторът подрежда пъстра мозайка от алюзии, от преки или закодирани цитати от цялата световна литература, перфектно и свободно играе с езиците – български, руски, немски, английски, полски, френски. Затова и почти една трета от обема на книгата заемат преводите на края.

„Изыди сатана“ е един непресекващ карнавал, в който тъгата и копнежа по нормалните човешки отношения се редуват с неудържим, заразителен смях. Както сам споменава на едно място, нароченият за параноик Стефан Маринов просто си „намята шутовското наметало“ за да каже направо в лицето на властниците неща, които поднесени по друг начин биха му донесли най-сурова присъда. Нахлузил маската на „юродивия“, той ред по ред изписва образа на един истински побъркан строй, на едно душевно болно общество, управлявано от полуграмотна и безскрупулна клика.

Стефан Маринов почина на 15 юли 1997 г. в Грац, Австрия, падайки от балкона на университетската библиотека. Официалното заключение до днес е самоубийство. Не секват изказваните от негови колеги съмнения, че този жизнерадостен и оптимистичен човек едва ли е напуснал съвсем доброволно земния живот. Изследванията му в областта на алтернативните енергийни източници и заявените от него предстоящи технологични решения се приемат като доводи за това, че ученият е бил пречка на мощни интереси.

Неотдавна получих от далечна антикварна книжарница, поръчан по интернет уникален албум, издаден през 1982 г. в Болоня. Вдъхновен от цикъла „Голгота“ от 12 платна на големия италиански живописец-реалист Ренато Чени, Стефан Маринов пише на италиански едноименна поема. Картините на Чени, редувайки се със стиховете на

Стефан Маринов – българският отговор на безвремието

Милен РАДЕВ
Сряда, 25 Март 2009 02:00

Маринов, безмилостно описват пътя на Сина човечески, но и на човека изобщо – през жестоката земна реалност до Разпятието. Двамата конгениални художници виждат своя ближен като жертва на тоталитаризмите на ХХ век, на световните лидери, на държавното и клерикално насилие. Финалът е издържано в кърваво червено платно. Обърнат с гръб към нас, Човекът стои изправен пред сивата маса на своите мъчители. Сред нея се открояват образите на Ленин, Сталин, Чърчил, Рузвелт, Де Гол, Мао ...

Цялото творчество на нашия забележителен сънародник Стефан Маринов, не само поемата „Голгота“, чака своя български откривател. Някак знаменателно, албумът, който пощаджията ми връчи точно на рождения ми ден, носи на първа страница ръкописно посвещение на писателя. То е отправено към главния редактор на британското списание Nature д-р Джон Мадокс – един от най-заклетите противници и душители на неакадемичните му физични теории.

Открити днес, тези последни думи на покойния Стефан Маринов, звучат ангажиращо за всички нас:

„С голяма надежда във Вашата научна смелост и във Вашето чувство за гражданска отговорност“